

**Αρχαία Ελληνικά Κείμενα
Θεωρητικής Κατεύθυνσης
Β' Λυκείου 2001**

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

**Κείμενο διδαγμένο από το πρωτότυπο
Ίσοκράτους Περί ειρήνης, 14-15**

14 Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν ὅτι πρόσαντές ἐστιν ἐναντιοῦσθαι ταῖς ὑμετέροις διανοίαις, καὶ ὅτι δημοκρατίας οὔσης οὐκ ἔστι παρρησία, πλὴν ἐνθάδε μὲν τοῖς ἀφρονεστάτοις καὶ μηδὲν ὑμῶν φροντίζουσιν, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ τοῖς κωμωδοδιδασκάλοις· ὃ καὶ πάντων ἐστὶ δεινότατον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκφέρουσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὰ τῆς πόλεως ἁμαρτήματα τοσαύτην ἔχετε χάριν ὅσην οὐδὲ τοῖς εὖ ποιούσι, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νοουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακὸν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους.

15 Ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων οὐκ ἂν ἀποσταίην ὧν διενοήθην. παρελήλυθα γὰρ οὐ χαριούμενος ὑμῖν οὐδὲ χειροτονίαν μνηστεύσων, ἀλλ' ἀποφανούμενος ἂ τυγχάνω γινώσκων πρῶτον μὲν περὶ ὧν οἱ πρυτάνεις προτιθέασιν, ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων, ἦν μὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς βουλευσώμεθα.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας την παράγραφο 14 (**Ἐγὼ δ' οἶδα ... τὴν πόλιν ἐργαζομένους**).

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Ποια είναι η ιδεώδης σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία και την παρρησία; Πώς η αθηναϊκή πολιτική πραγματικότητα της εποχής του Ίσοκράτη επιβεβαιώνει ή διαψεύδει, κατά την άποψή του, την ύπαρξη της σχέσης αυτής;

Μονάδες 10

B2. "παρελήλυθα γὰρ ... τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων":
Πώς παρουσιάζει το ήθος του ο ρήτορας στο απόσπασμα αυτό; Στο πλαίσιο της καθιερωμένης ρητορικής τακτικής, σε τι αποσκοπεί ο Ισοκράτης παρουσιάζοντας έτσι τον εαυτό του;

Μονάδες 10

B3. "οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται ... βουλευσώμεθα":
Στο απόσπασμα αυτό της παραγράφου 15 του πρωτότυπου κειμένου προαναγγέλλονται τα οφέλη της ειρήνης. Αφού διαβάσετε το κείμενο των παραγράφων 20-21 του μεταφρασμένου κειμένου που ακολουθεί, να αναφερθείτε σύντομα στα οφέλη αυτά.

20 Αν όμως κάνουμε ειρήνη και συμπεριφερθούμε όπως ορίζουν οι κοινές συνθήκες, θα κατοικήουμε στην πόλη μας με μεγάλη ασφάλεια, αφού απαλλαγούμε από πολέμους και κινδύνους και διχόνοια στην οποία τώρα έχουμε περιέλθει· αντίθετα κάθε μέρα θα γινόμαστε και πιο πλούσιοι απαλλαγμένοι από τους φόρους και τις τριηραρχίες και τις άλλες εισφορές για τον πόλεμο και ασχολούμενοι με την καλλιέργεια των χωραφιών και τη ναυτιλία και τις άλλες εργασίες οι οποίες έχουν
21 εκλείψει εξαιτίας του πολέμου. Ακόμη θα δούμε την πόλη μας να έχει διπλάσια έσοδα απ'όσα έχει τώρα, να είναι γεμάτη από εμπόρους και ξένους και μετοίκους, απ'τους οποίους έχει ερημωθεί σήμερα.

Και το σπουδαιότερο, θα έχουμε συμμάχους όλους τους ανθρώπους όχι με τη βία αλλά με τη θέλησή τους, και δεν θα μας δέχονται όταν είμαστε ασφαλείς εξαιτίας της δύναμής μας, κι όταν κινδυνεύουμε θα αποστατούν, αλλά θα συμπεριφέρονται όπως αρμόζει (να συμπεριφέρονται) οι αληθινοί φίλοι και σύμμαχοι.

Μονάδες 10

B4. Ο Πλάτων αρνείται να χαρακτηρίσει επιστήμη ή τέχνη τη ρητορική, αφού δεν έχει καθορισμένο αντικείμενο να διδάξει ούτε αξιόπιστη μέθοδο. Τι απαντά ο Ισοκράτης στην κριτική αυτή;

Μονάδες 10

- B5.** Μέσα από το πρωτότυπο κείμενο να βρείτε και να μεταφέρετε στο τετράδιό σας ένα ρήμα συνώνυμο του **γιγνώσκω**. Επίσης να βρείτε και να μεταφέρετε όσες λέξεις του πρωτότυπου κειμένου είναι ετυμολογικά συγγενείς με τη λέξη **διανοίαις** και όσες με τη λέξη **προτιθέασιν**.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο Ίσοκράτους Αιγινητικός, 10

- 10 Ἐγὼ δὲ καὶ Θρασύλοχος τοσαύτην φιλίαν παρὰ τῶν πατέρων παραλαβόντες, ὅσῃν ὀλίγω πρότερον διηγησάμην, ἔτι μείζω τῆς ὑπαρχούσης αὐτὴν ἐποιήσαμεν. Ἔως μὲν γὰρ παῖδες ἦμεν, περὶ πλείονος ἡμᾶς αὐτοὺς ἠγούμεθα ἢ τοὺς ἀδελφούς, καὶ οὔτε θυσίαν οὔτε θεωρίαν οὔτ' ἄλλην ἐορτὴν οὐδεμίαν χωρὶς ἀλλήλων ἠγομεν· ἐπειδὴ δ' ἄνδρες ἐγενόμεθα, οὐδὲν πώποτ' ἐναντίον ἡμῖν αὐτοῖς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων ἐκοινωνοῦμεν καὶ πρὸς τὰ τῆς πόλεως ὁμοίως διεκείμεθα καὶ φίλοις καὶ ξένοις τοῖς αὐτοῖς ἐχρώμεθα.

- Γ1.** Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το παραπάνω κείμενο.

Μονάδες 20

- Γ2α.** Να μεταφέρετε στη δοτική και κλητική ενικού όλα τα ουσιαστικά της τρίτης κλίσεως που υπάρχουν στο αδίδακτο κείμενο.

Μονάδες 4

- Γ2β.** ἠγόμεν, ἐγενόμεθα, ἐκοινωνοῦμεν:
Για τον καθένα από τους τύπους αυτούς να γράψετε το β' και γ' ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή.

Μονάδες 6

- Γ3.** Να γράψετε στο τετράδιό σας όλες τις λέξεις ή φράσεις που λειτουργούν μέσα στο αδίδακτο κείμενο ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου** και να κάνετε πλήρη συντακτική αναγνώριση αυτών.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Κείμενο διδαγμένο

A.

Εγώ γνωρίζω βέβαια πως είναι δύσκολο να εναντιώνομαι στις δικές σας σκέψεις και πως, ενώ έχουμε δημοκρατία, δεν υπάρχει ελευθερία λόγου, παρά μόνον εδώ (στην Εκκλησία του δήμου) για τους πάρα πολύ ανόητους και για όσους δεν ενδιαφέρονται καθόλου για σας, και στο θέατρο για τους κωμικούς ποιητές. Και αυτό είναι το πιο φοβερό απ' όλα, ότι δηλαδή εκείνους που αποκαλύπτουν στους άλλους Έλληνες τα σφάλματα της πόλης τους ευγνωμονείτε τόσο, όσο ούτε τους ευεργέτες σας, ενώ για κείνους που σας ελέγχουν και σας συμβουλεύουν αισθάνεστε τόση οργή, όση και για κείνους που κάνουν κάποιο κακό στην πόλη.

B1.

Η ισηγορία, δηλ. η ισότητα στο δικαίωμα του λόγου, αποτελούσε βασικό στοιχείο της δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα, όπως και η ισονομία. Στις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του δήμου ο κήρυκας καλούσε κάθε πολίτη που ήθελε να μιλήσει, με την καθιερωμένη φράση: "τίς αγορεύειν βούλεται;"

Η "ισηγορία" όμως δεν έχει ουσιαστικό περιεχόμενο, αν δε συνοδεύεται από το δικαίωμα της πλήρους ελευθερίας του λόγου, την "παρρησίαν". Η ιδεώδης σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία και την παρρησία είναι: κατοχύρωση εκ μέρους της δημοκρατίας της παρρησίας ως πολιτικού δικαιώματος που συμβάλλει στην ορθή λειτουργία της δημοκρατίας με ευεργετικές συνέπειες για όλους και συνειδητοποίηση εκ μέρους των πολιτών ότι η άσκηση αυτού του δικαιώματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τα όρια της ευπρέπειας και της κοσμιότητας ούτε να αποβαίνει σε βάρος των δικαιωμάτων των άλλων.

Η πολιτική πραγματικότητα της εποχής του Ισοκράτη διαψεύδει, κατά την άποψή του, την ύπαρξη της σχέσης αυτής, όπως καταδεικνύει και η φράση "δημοκρατίας ούσης οὐκ ἔστι παρρησία".

Ο Ισοκράτης υποστηρίζει ότι στην εποχή του δεν υπήρχε πλέον ελευθερία λόγου, παρρησία, είτε ως κοινωνική αρετή (απόλυτη ειλικρίνεια) είτε ως πολιτικό δικαίωμα (θαρραλέα έκφραση της γνώμης ενώπιον του πλήθους). Όσοι πρεσβεύουν τα αντίθετα προς το κοινό αίσθημα αδυνατούν να εκφράσουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Μόνο οι δημαγωγοί στην εκκλησία του δήμου και οι κωμωδιογράφοι στο θέατρο μιλούν ελεύθερα, αρκεί να είναι

ευχάριστοι. Για το λόγο αυτό πραγματική παρηγορία μέσα στην αθηναϊκή δημοκρατία απολαμβάνουν στην εκκλησία του δήμου αυτοί που δε νοιάζονται πραγματικά για τους πολίτες αλλά για το προσωπικό τους συμφέρον.

Ο Ισοκράτης, κατηγορώντας τους Αθηναίους για την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά τους προς τους ρήτορες, "προκαταλαμβάνει", προδιαθέτει δηλ. το ακροατήριο (σχήμα προλήψεως ή προκαταλήψεως), για να προλάβει ενδεχόμενες αποδοκιμασίες, αφού θα προτείνει να συναφθεί ειρήνη με όλους, αντίθετα με την ισχύουσα εξωτερική πολιτική της Αθήνας.

B2.

Στο σημείο αυτό του λόγου του ο Ισοκράτης κλείνει το προοίμιό του και παρουσιάζει την πρότασή του για την ειρήνη. Ο ρήτορας επιχειρεί να εμφανίσει τον εαυτό του ως ανιδιοτελή υπερασπιστή του δημοσίου συμφέροντος, ειλικρινή και άνθρωπο γενναίο ο οποίος δε διστάζει να μιλήσει ενάντια στο ρεύμα, αν αυτό επιβάλλεται. Έχει το σθένος να αντιπαρατεθεί στο συρφετό των άλλων ρητόρων και των δημοκόπων που κολακεύουν και εκμαυλίζουν το λαό.

Στο πλαίσιο της καθιερωμένης ρητορικής τακτικής (**έντεχνες αποδείξεις**), ο Ισοκράτης, γνωρίζοντας ότι η πειστικότητα του ρήτορα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εντύπωση που ο ίδιος θα δημιουργήσει ως προσωπικότητα, αποσκοπεί να κερδίσει την προσοχή (πρόσεξις) των θεατών αλλά και την εύνοια του ακροατηρίου (captatio benevolentiae) για να προλάβει τυχόν αντιδράσεις τους για όσα θα προτείνει στη συνέχεια του λόγου.

B3.

Οι πρυτάνεις έχουν συγκαλέσει την εκκλησία του δήμου για να συζητήσουν με θέμα την ειρήνη ή τον πόλεμο. Ο Ισοκράτης υποστηρίζει πως ακόμη κι αν ληφθούν οι σωστές αποφάσεις στο θέμα αυτό, τα οφέλη τους θα είναι μηδαμινά, αν δεν αποφασίσουν και για τα υπόλοιπα ζητήματα σωστά. Στο σημείο αυτό ακριβώς προαναγγέλλονται τα οφέλη της ειρήνης.

Η ειρήνη θα προσφέρει στους Αθηναίους τα εξής κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά οφέλη:

- Η πόλη θα ζει με ασφάλεια, με ευπορία, με ομόνοια και θα απολαμβάνει την υπόληψη από μέρους των άλλων Ελλήνων.

- Θα απαλλαγεί από πολέμους, κινδύνους και τη διχόνοια.

- Οι Αθηναίοι θα ξαναβιώσουν ασφαλείς και θα μπορέσουν να ασχοληθούν με τη γεωργία και το εμπόριο. Σε συνδυασμό με την απαλλαγή τους από τους φόρους, τις τριηραρχίες και τις άλλες εισφορές για τον πόλεμο, θα ξανακάνουν την πόλη τους μεγάλη οικονομική δύναμη.

- Θα γεμίσει η πόλη από εμπόρους και μετοίκους και θα τονωθεί η οικονομική δραστηριότητά της μια και οι άνθρωποι αυτοί ασχολούνται με αποδοτικές δραστηριότητες και επιχειρήσεις.

- Θα έχει η πόλη αληθινούς φίλους και συμμάχους, όχι κάποιους που θα κρατά με τη βία. Θα διαπιστώσουν οι σύμμαχοι πως οι Αθηναίοι δεν τους επιβουλεύονται αλλά θέλουν να είναι ειλικρινείς σύμμαχοί τους.

Ο Ισοκράτης προβάλλει τα οφέλη μιας φιλειρηνικής πολιτικής θέλοντας να πείσει για την αναγκαιότητα της επιδίωξης ειρηνικών σχέσεων όχι μόνο με τους παλαιούς συμμάχους (Βυζαντίους, Χίους, Ροδίους και Κώους), που είχαν αποστατήσει, αλλά και με όλους τους Έλληνες, αποδεχόμενος ακόμη και τους δυσμενείς όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης.

B4.

Ο **Πλάτων** αρνείται να χαρακτηρίσει επιστήμη ή τέχνη τη ρητορική, αφού δεν έχει καθορισμένο αντικείμενο να διδάξει ούτε αξιόπιστη μέθοδο. Σ' αυτή την οξυδερκή όσο και οξεία κριτική απαντά ο **Ισοκράτης**. Υπερασπίζοντας τη Ρητορική του Σχολή, επικρίνει βέβαια τα τεχνάσματα των επαγγελματιών της ρητορικής, τονίζει όμως την παιδευτική αξία της διδασκαλίας της. Υποστηρίζει ότι με τη διδασκαλία της ρητορικής, έστω όχι στηριγμένη στην ακριβή επιστημονική γνώση, αλλά στην πείρα της πραγματικότητας, μπορεί να επιτύχει στην πράξη ένα ευρύτερο παιδευτικό αποτέλεσμα. Αυτή τη γενική πνευματική καλλιέργεια, την αγωγή που έχει πρακτικούς πολιτικούς στόχους, καταρτίζοντας ανθρώπους της δράσεως, ο Ισοκράτης την ονομάζει "φιλοσοφία".

("Ρητορικά Κείμενα", Εισαγωγή, σελ. 13).

B5.

- **γιγνώσκω**: (συνώνυμο) οἶδα
- **διανοίαις**: (ετυμολογικά συγγενείς) **νο**υθετοῦντας, διε**νο**ήθην
- **προτιθέσιν**: (ετυμολογικά συγγενείς) **νο**υ**θε**τοῦντας, δια**τι**θεσθε

Κείμενο αδίδακτο

Γ.1.

Εγώ όμως και ο Θρασύλοχος έχοντας παραλάβει (: αφού παραλάβουμε) από τους πατέρες μας τόσο σπουδαία (: μεγάλη) φιλία, όση (δηλ.) πριν λίγο διηγήθηκα (:περιέγραψα), αυξήσαμε αυτή ακόμη περισσότερο (: σε μεγαλύτερο βαθμό) από την ήδη υπάρχουσα.

Όσο δηλαδή χρονικό διάστημα ήμαστε παιδιά, θεωρούσαμε ο ένας τον άλλο σημαντικότερο και από τους αδελφούς (: και από αδελφό) και ούτε σε θυσία ούτε σε θεωρία

(: παρακολούθηση ιεροπραξιών) ούτε σε καμιά άλλη εορτή δεν παίρναμε μέρος

(: συμμετείχαμε) χωριστά.

Όταν πάλι ανδρωθήκαμε (: ενηλικιωθήκαμε), τίποτε εχθρικό ποτέ (μέχρι τώρα) δεν πράξαμε (: κάναμε) ο ένας ενάντια στον άλλο, αλλά και στις ιδιωτικές (μας) υποθέσεις ο ένας έκανε κοινωνό του τον άλλο και με όμοιο τρόπο αντιμετωπίζαμε τα ζητήματα της πόλης και είχαμε τους ίδιους φίλους και γνωστούς από φιλοξενία (: τα ίδια πρόσωπα θεωρούσαμε φίλους και γνωστούς από φιλοξενία).

ξένος: οικείος, φίλος από φιλοξενία, γνωστός

Γ2 α.

<u>Ουσ. γ' κλ.</u>	<u>Δοτ. Εν.</u>	<u>Κλητ. Εν.</u>
πατέρων	τῷ πατρί	ὦ πάτερ
παῖδες	τῷ παιδί	ὦ παῖ
ἄνδρες	τῷ ἀνδρὶ	ὦ ἄνερ
πόλεως	τῇ πόλει	ὦ πόλι

Γ2 β.

	<u>Προστακτική Ενεστώτα</u>	
ἤγομεν	β' ενικό	γ' ενικό
ἔγενόμεθα	ἄγε	ἀγέτω
ἔκοινωνοῦμεν	γίγνου	γιγνέσθω
	κοινωνῶναι	κοινωνεῖτω

Γ3. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου

παραλαβόντες: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο Υποκείμενο (ἐγώ καί Θρασύλοχος) του ρήματος "ἐποιήσαμεν", ως επιρρηματικός προσδιορισμός του

χρόνου στο ρήμα "ἔποιήσαμεν". Δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα.

πρότερον: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα "διηγησάμην".

Ἔως μὲν γὰρ παῖδες ἦμεν: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο "ἕως", εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει πραγματικό γεγονός και εκφράζει πράξη σύγχρονη σε σχέση με την πράξη της κύριας. Λειτουργεί δε ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας "ἠγοούμεθα".

ἐπειδὴ δ' ἄνδρες ἐγενόμεθα: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο "ἐπειδή", εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει πραγματικό γεγονός και εκφράζει πράξη προτερόχρονη σε σχέση με την πράξη της κύριας. Λειτουργεί δε ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας "ἔπράξαμεν".

πῶποτε: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα "επράξαμεν".